

מעט הטרור וההאלהה של יוסף אלמוגי

שארתי חיפה חייבים לבלוע ולסבול מירי פלוגות הפועל, אין מדינת ישראל מוכנה לעכל. אפשר להפחיד את הרוכלים בשוק תלפיות בחיפה, אי אפשר הפחיד עם שלם. הפעלתו של הגולם מחיפה הוכיחה את עצמה כמישגה החמור ביותר שעשו נערי ביגיי אייפס. יתכן כי מישגה זה הוא שיביא סופית לקבורת שאיפותיהם.

★ ★ ★

בערי המצפון

בכל מחזה חמורה ישנו רגע של משבר, כאשר מחליט הגוף סופית להיכנע או להתגבר. המשבר אינו תמיד דראמטי. רגע כזה בא לפרשת לבון, בשבוע האחרון. שום אירוע סנסציוני לא אירע. משך כל ימות השבוע הצטמצמה הפרשה בשיחות השאיות, בישיבות, בבתי פרטים ובהתרוצצות של מתחמים. אולם משהו בכל זאת קרה. נערי החצר מתייחסים לעתונים כאל כלי נשק טכניים. הם סופרים את העתונים המרשמים אותם, כמו הארץ, ואת העתונים המכירים בצידקת לבון, כמו מעריב. אין הם מבינים מה כוחם העצום של מאמרם, בהם מביעים בעלי-מצפון את דעותיהם ורגשותיהם. הם דומים לסטאלין, ששאל בליגלוב: "כמה דיביויות יש לאפיפורה?"

השבוע הוכח כי אין נשק היכול לעמוד נגד התעוררותם של בעלי-מצפון. בפעם הראשונה מזה שנים רבות החלו מאות אלפים במדינת ישראל לקרוא מאמרם. אורחים מודאגים החליפו ביניהם את העתונים, הסבו איש את תשומת-לב רעהו לרשימות שעוררו והתרגשות בליבם. דבר, שבשנים האחרונות הפך שם-נרדף לסם-שינה, התעורר לחיים והפך מיסמך מבוקש. בבתי פרטים, ואפילו על שפת-הים, התקבצו אורחים וקראו איש באוזני רעהו מאמרם בקול רם. היתה זו תופעה שהזכירה ימים מלפני קום המדינה. במקרה טורסו כמה מן המאמרים החשובים ביותר על הפרשה ביום אחד: יום הששי האחרון, שהפך יום שחור לנערי-החצר. כתגובה על ראשית מסע אלמוגי, קמו מיטב הסופרים והוגי-הדעות, הביעו את חרדתם במלים שנחרתו עמוק בלב קוראיהם. כך אמר: —

● שלמה גרוזונסקי, בדבר, במאמר מהדהד נגד נתן אלתרמן ושלמה לביא: "לפני שנים אחדות, זמן מה לאחר משפט שורת-המתנדבים-עמוס בן-גוריון, הזמינני אלתרמן לפגישת עתוננים וסופרים על צמרת המשטרה בישראל. קיבלתי את ההזמנה ברצון... אולי מתוך סקרנות כלשהי לחידוש פיקנטי זה של משורר בתפקיד מתחך בין המשטרה ואנשי-רוח... המארח ישב בראש, ועל ידו עוררו שניים מאנשי מזכירות מפא"י באותה שעה... איש קיבוץ ותיק ואחד ממייסדי נהלל, והנה קם איש הקיבוץ ופנה, לחרדתי, אלי בנו השלשן: "כותבים אצלנו על המפכ"ל של המשטרה... היודע אתה מיהו מפכ"ל המשטרה... של נעליך מעל רגליך כשאתה מדבר על מפכ"ל המשטרה... חה, חה, לו היה ברל כצנלסון בחיים! איש נהלל אמר כי הגיעה השעה לשלוח את משימיה של המשטרה לעבודה בנגב. רק כך אולי יירפאו מנטיותיהם החולניות להשמיץ את המדינה ואת נושאי עולה. אלתרמן שתק... מוטב לומר: כי אין ממשלות קדושות, אין ראשי ממשלה קדושים, אין רמטכ"לים קדושים, אין מזכירי הסתדרות ומפלגות קדושים, ואין משוררים לאומיים קדושים. וזהי אמת קדושה... ראוי מאבק של פנחס לבון במסע החיסול לתמיכתו של כל מי שרוצה לראות בישראל חברה ומדינה דמוקרטית, ובמפא"י — מפלגה סוציאליסטית ודמוקרטית."

● אהרן מגד, במסוף הספרותי של למרחב, תחת הכותרת "אחד ודורו", אחרי ציטוט דבריהם של חסידו בן-גוריון: "פסוקים אלה לקוחים לא מסידור התפילות, לא ממחזור של ימים נוראים, לא מפיוטי סליחות, אף לא — להבדיל — מאיזו עזומה שהופנתה לפני שנים אל רבית אל, שמשו העמים. לקוטים הם מתוך מכתב גלוי שנדפס בדבר... תוארי הפלגה אלה, של הערצה וקדושה, שאין הלשון העברית מכירה כמותם אלא כלפי האלוהות בלבד, ובעצמה, ששום בן-תמותה לא זכה להם, ושצריך לגייסם מאוצר מלצה של התנ"ך, הפיוטי והקבלה — נוצנים כלפי האחד כדורו, לא מעכשיו. חסידיו פותחים בואיר הוא, בתור הוא" — וכל כ"ב האותיות אינם מספיקות להם, לקלוטיו... מה קרה? אדם אחד אשר לו העוז והשלטון (ואולי גם התפארת, הגבורה וכ"ו), נתקל פעם בהתנגדות חריפה, מישהו התייצב על דרכו. אין הוא יכול — אין הוא עשוי — להשלים עם כך. מי שתוארו תוארי-אלוהות — הניצב על דרכו הוא שטן, ובכך מבקש הוא לעשות שפטים... מי שהוא, מושיע וגואל, הוא מטבע הדברים גם קנא ונוקם, פוקד עוין על מנהיגים ועל עסקנים שילשים וריבעים."

● מאיר יערי, במאמר בעמוד הראשון של על המשמר: "מודקרים והולכים כל הסימנים והתגבשותו של משטר סטאליסטי. חבורת הסוחרים והמאיימים, המסתתרת מאחורי גבו של האיש הזועם אינה נרתעת מפני שום אמצעי, ובשצף מלחמתה מוכנה היא לבנות את המדינה ולהעלות באש את שמה הטוב לעיני כל... רק במשפטים מסוג היוני היינו עדים למחנות כאלה, שהיו מליחים כרגיל עריפת ראשים... לפנינו מעשה של ניצח מוסרי ולא סיג ולא נקיפת מצפון... היאקציה בארץ מתלבדת מסביב לבן-גוריון... לא החשבון של אמת ושקר, של צדק ורמיסתו, של מוסר ופריעתו הוא לנגד עיניה. אינטרסנטיות מעמדית, בצורתה הגסה והשפלה, היא נר רגליה... נגד עינינו סכנת מיפנה מדינה וחברתה, העשויה לכתות תהומות לרגלנו... אם לא ייעצר המהלך, והמנצחים על המערכה המתקשטת לדמוקרטיה הישראלית ובעצמאות הפועלים לא יירתעו — נדע לקדם את מני הרעה ולהסיק את המסקנות המחייבות."

● מאיר יערי, בראיון שנתן לכתב למרחב אמנון דרור: "לפי הבנתי — חוט שני מוביל ממכשיר ההאונה שהוטמן בחדרי לפרשת לבון... קבוצת אנשי שב. נתפסה בחדרי, נמסרה למשטרה, הכל נרשם בפרוטוקול ואף היה משפט כלשהו. ואתה יודע מה שאירע? הם כולם שוחררו מבלי שהובאו אפילו לידו זיהוי אישי. איני יכול לאשר כי אומנם הליכים המשפטיים בארץ הם מעל לכל שיקולים פוליטיים... הן זהו שלטון של שב. — לית דין ולית דין... לאור מה שהתברר בפרשה, יכולים להימצא אנשי בתחון או קצינים בכירים, שינסו לנצל את קדושת ההגנה על המולדת ולהפנותה נגד, אויב עומי, הן בן-גוריון עצמו סיפר כי חבורה אנונימית יעצה לו לפזר את הכנסת ולכונן דיקטטורה."

● חיים גורי, בלמרחב: "לוא כל יום יום יום... למדנו לקח. אינני האחירה הזאת המחניקה, רחיקת-השינאה, אותה אנו חשים יום יום... למדנו לקח. אינני חסיד של לבון, אמר לי חבר, אך הוא עשה שירות לדמוקרטיה הישראלית... שליט בא ומנהיג הולך, והארץ לעולם עומדת."

● בפעם הראשונה נפגשו באותו יום גם עורכי שני הצהרונים בדיעה אחת. אריה דיסנצ'יק, עורך מעריב, והרצל רוזנבלום, עורך ידיעות אחרונות, כתבו שניהם מאמרים זועמים נגד סכסכי אש-הממשלה ועורריו. כמעט כל שאר העתונים הצטרפו להבעת החרדה והסלידה. רק עתון אחד המשיך לתמוך ללא הסתייגות בנערי החצר — ויתכן שהביא להם יותר נזק מכל שאר העתונים. היה זה הארץ. שהעתיק בראש כל מאמריו מאמר ארוך מתוך-לארץ, שבא להסביר, באופן מדעי, מדוע זקוקים עמים חדשים לשלטון-יחיד של מנהיג "הירואי". כדי שאיש לא יטעה, הוסיפה מערכת העתון הליבראלי לשעבר, בראש המאמר, הקדמה שהזכירה במפורש את הפרשה.

★ ★ ★

פגישה פגורה בבית גזרדה

ריאקציה הפיתאומית והאחירה של דעת הקהל על הופעתו הדיקטטורית הגלויה וזעזעה את מחנה בן-גוריון. עוד לפני שבועיים היה בטוח בניצחונו, חילק את המישרות המתפנות בין משרתיו. כתב-לבי "יונייטד פרס" בישרו מדי יום ביומו: "בן-גוריון לא יחזור אלא אם יסולק לבון."

אולם לבן-גוריון לא היה כל חשק לבלות את שארית ימיו בשדה-בוקר. אומנם ביקר השבוע במאוזוליאום הגדול שהוא מקים לעצמו ליד המשק הנגבי, התייעץ עם מומחים על טיב המוסדות שיוקמו במקום. אך הוסססן החתיק הבין עומה כי נכנס לבוקר. הוא הכין את הדרך לנסיגה.

יתכן כי הרגע המכריע לגביו בא כאשר נודע לו, שבדירתה של גולדה מאיר התקיימה ישיבה פרטית, בהשתתפות גולדה עצמה, לוי אשכול, אהרון בקר, וזיגמונד הרינג, מרכזי

שר הדתות בחופשה

מה פרוש הפרישה?

נמיר, יונה כסה וזלמן ארני. היה זה ריכוז כוח אדיר שמנוי וגמור היה עימו למנוע את השתלטות הדיקטטורה של נערי-החצר.

כאשר הגיע המתח, לוי אשכול, לשיחה הבאה אצל בן-גוריון, מצא שם אוזן קשבת יותר. בן-גוריון ויתר על דרישתו להביא את לבון בלבד לביורו מילגתי, הסכים שהביור יקיף את כל הנוגעים בפרשה, כדרישת לבון. לעומת זאת דרש במפגיע למנות ועדת חקירה משפטית, בקשר לעסק הביש.

לפתע זרק לבון על השולחן קלף סנסציוני. הוא הודיע ללוי אשכול כי אין לו כל התנגדות להקמת ועדת חקירה משפטית. מאחר שטוהר מכל אשמה הן על-ידי ועדת כהן והן על-ידי ועלת השבעה, היה מוכן להיטור בפעם השלישית.

ואו נתגלה שהמאבק חול מומן להיות קרב בין בן-גוריון לבין לבון. כי ראשי מפא"י — אשכול, גולדה, ספיר, נמיר ועימם רוב הגוארדיה החתיקה — התנגדו בחריפות קיצונית להקמת החקירה. עלה על כולם משה שרת, שהזהיר במכתב לבן-גוריון, אשר את תוכנו הדליף לעתונות, כי ועדת-החקירה תשמש "קבר אחים" למפא"י.

הצטרפו לחזית זו כל מפלגות הקואליציה. ביטול מסקנותיה של ועדת השבעה היתה, קודם כל, סטירת-לחי על פניה. מאיר יערי הודיע כי מפ"ם תפרוש מן הממשלה אם תוקם ועדת-חקירה נוספת. אפילו הדתיים התעקשו. בירורים בתוך המפלגה הוכיחו כי כניעה לבן-גוריון תינק למפלגה יותר מפירוק הקואליציה.

עמדתו של בן-גוריון היתה חלשה מאין כמוה. למרות שכתב-לבו חזרו השכם והערב כי בשבילו זה עניין "מצפוני", אי אפשר היה בשום פנים להסכים במה טמונה המצפוניות. כי עוד לפני שבועות מעטים היה זה בן-גוריון שהכריז בפרהסיה כי "לעולם לא יגיעו לחקר האמת". כל ילד הבין שהקירה נוספת לא תעלה שום עובדות חדשות, תערפל רק עוד יותר את הנקודות הפשוטות עליהן נסב החיכוך. קבע חיים גורי: "היא רק תגרוור את המשפט, המקובל כעצמאי וכטהור, אל תוך הזוהמה."

★ ★ ★

שדוש האפשרויות

י רב כינוסן המכריע של שתי רשויות המפלגה — המזכירות והמרכז — לא היה שום דבר בטוח, פרט לדבר אחד: הרוב במפלגה אינו רוצה בדיקטטורה של בן-גוריון, המבוססת על קלגסים כמו אלמוגי. בחוגים רחבים פשטה הדיעה שאם יש לחסל מישהו, הרי זה אלמוגי עצמו. אם ינוצח ביגיי, יסולק אלמוגי יחד עם פרס ודיין. אפילו ינצח ביגיי, לא יוכל להשאיר את אלמוגי בשום מקום, שם דרושה פשרה עם אחרים — לא במזכירות המפלגה חדאי שלא במזכירות ההסתדרות, בה דרוש שיתוף-פעולה עם מפלגות השמאל המתעבות את האיש.

השאלה הגדולה לא היתה ביחס לגורלו של אלמוגי, אלא ביחס לגורל הממשלה. היו שלוש אפשרויות:

● פשרה שתשאיר את הסטאטוס-קו בממשלה על כנו — דבר שנראה כימעט בלתי אפשרי, מאחר שהוא מהווה הודאה של בן-גוריון בכישלונו המוחלט.

● קבלת הדרישה להקים ועדת-חקירה, בניגוד לדעת חלק משרי מפא"י ושרי הקואליציה. במקרה זה יפרשו גולדה וספיר, תתפרק הקואליציה. בן-גוריון ינערי-חצרו יצטרפו להקים קואליציה עם הימין, אולי אפילו עם חירות. אם לא יצליחו בכך, יצטרפו לפזר את הכנסת ולערוך בחירות חדשות.

● בן-גוריון יפרוש ויקח עימו את דיין, פרס, יוספטל ואלמוגי. ממשלה חדשה, כנראה בראשות לוי אשכול, תקום על בסיס זהה עם הקיים. שרי מפא"י כבר הודיע בגלוי כי אין תוקף להחלטת המזכירות, שקבעה כי שום חבר מפא"י לא יהיה בממשלה בלי ביגיי.

במסדרונות מפא"י דובר גם על אפשרות רביעית: שבן-גוריון ינפה את הריב בכחנה תחילה, כדי להטיל את המדינה לתוך תהוירובוה. הפרישה תאפשר לו לנער את חוצו מתוצאות שגיאותיו, כגון האולטימטום האמריקאי בקשר לכור האטומי (ראה במדינה). אחרי תקופה קצרה יחולל הפיכה בכוח, יפזר את הכנסת, יכריז על מיסאל-עם בקשר לבחירות האינוריות ויבצע בחירות מתוכננות שיתנו רוב מוחלט לחסידיו האשיים.

אולי השפיעה גם דעה זו, גרמה לכך שגברה הנטיה במפא"י להשלים עם פרישה זמנית או סופית של בן-גוריון. כפי שהגיד זאת השבוע עסקן מפא"י, שהינו קרוב ללבון: "אחרי שאלמוגי הפיץ בכל הארץ שהמדינה אינה יכולה להתקיים בלי בן-גוריון, חייבת המפלגה להוכיח שאין זה נכון. אחרי הכל, בן-גוריון אינו בן-אלמחתי, ואם יאמינו הממונים עכשיו שאחרי בן-גוריון יבוא המבול — מה יקרה מחר, כשלא יהיה בן-גוריון? עם כל הכבוד לוקו, הגיע הזמן להגיד לו לא."

* תוך כדי כך התברר שהיה זה זלמן ארן הפרו-לבוני שיזם את מינוש אנשי-הרוח החשובים שעבר, אשר יוזמיו ראו בו גילוי-דעת לצד לבון, אף כי נוסח במילים כלליות וסתמיות.